

До питання про методологію та методику емпіричного дослідження взаємозв'язку між психологічними особливостями сприйняття фотографії та ступенем самоактуалізації особистості

У статті розкривається низка концептуальних підходів, об'єкт, предмет, організація і методика проведення емпіричного дослідження психологічних особливостей сприйняття фотографії. Здійснено аналіз одержаних результатів та зроблені висновки щодо взаємозв'язку останніх із ступенем самоактуалізації особистості. Показано специфіку і своєрідність сприйняття індивідуально-психологічних особливостей закарбованої на фотографії людини в залежності від особистісних якостей сприймаючого, зокрема, його статі та віку. Дослідження підтвердило, що людина не буває статичною, вона завжди перебуває у русі, в процесі становлення і розвитку. Це обумовлює значення мінливого суб'єктивного досвіду як одного з основних феноменів у вивченні й розумінні особистості та міжособистісних взаємин.

Ключові слова. Психологічні особливості, сприйняття, фотографія, портрет, самоактуалізація, людина, досвід, опитувальник, особистість, шкала, піраміда потреб, схильність, дискримінативність, коефіцієнт, кореляція.

В статье раскрывается ряд концептуальных подходов, объект, предмет, организация и методика проведения эмпирического исследования психологических особенностей восприятия фотографии. Проанализированы полученные результаты и сделаны выводы о взаимосвязи последних со степенью самоактуализации личности. Показаны специфика и своеобразие восприятия индивидуально-психологических особенностей запечатленного на фотографии человека в зависимости от личностных качеств воспринимающего, в частности, от его пола и возраста. Исследование подтвердило, что человек не бывает статичным, он всегда находится в движении, в процессе становления и развития. Это обуславливает значение меняющегося субъективного опыта как одного из основных феноменов в изучении и понимании личности и межличностных отношений.

Ключевые слова. Психологические особенности, восприятие, фотография, портрет, самоактуализация, человек, опыт, вопросник,

личность, шкала, пирамида потребностей, склонность, дискриминантность, коэффициент, корреляция.

Концептуальні теоретико-методологічні засади здійснення емпіричного дослідження психологічних особливостей сприйняття фотографії пов'язані, перш за все, з використанням напрацьованих психологічною наукою орієнтирів щодо самоактуалізації особистоті, її впливу на пізнавальні та художньо-естетичні потреби та можливості сприйняття взагалі та фотомистецтва зокрема. Виходячи з принципів гуманістичної психології звернемо увагу на важливість врахування в експерименті ступеня відкритості до нього його суб'єктів, розуміння і врахування останніми евристичної та художньої цінності об'єктів для розвитку творчого потенціалу людини. Це передбачає вивчення індивіда як єдиного цілого, а не як механічної сукупності якостей та вчинків. Зокрема, йдеться про комплексний розгляд таких здібностей і можливостей, як талант, потяг до творчості, вищих цінностей життя, розуміння сенсу останнього, свого "Я", про вікові та гендерні особливості, кохання, схильність до осмисленості та спонтанності, досвід, психічне здоров'я тощо. При цьому важливо враховувати унікальність буття і якостей кожної людини, не забуваючи, що її існування пов'язане з конкретними моментами часу, простору, відповідними історичними умовами.

Важливе значення має і розуміння того, що кожна людина є значною мірою архітектором своєї поведінки, життєвого досвіду, зрештою – власної долі, бо кожна особистість – мисляча та емоційна істота, яка певним чином сприймає дійсність, в тому числі закарбовану на фотографіях, відповідно визначає, переживає, вирішує, вільно обирає і здійснює свої дії. Людина не буває статичною, вона завжди перебуває в русі, в процесі становлення і розвитку. Звідси напрямок "тут і тепер" підкреслює значення суб'єктивного досвіду як основного феномена у вивченні і розумінні людини.

Звідси випливають основні теоретичні принципи емпіричного дослідження. При його проведенні важливо виходити з того, що:

- людина є унікальним, єдиним, організованим цілим, це обумовлює неповторність її психології;
- їй притаманні почуття свободи і необхідної незалежності;
- вона володіє суб'єктивним психологічним досвідом;
- людська природа визначається суб'єктивним усвідомленням буття і ніколи не може бути визначена повністю;
- за природою людина в своїй основі доброзичлива, чи, принаймі, нейтральна;

– творчість – невід’ємна психологічна властивість природи людини, яка обумовлює і її сприйняття.

Суттєвим теоретико-методичним аспектом емпіричного дослідження є проведення його в середовищі **зрілих** людей. Йдеться про особистості з широкими межами свого “я”. Такі люди індивідуально життєво активні, захоплюються значущими для них справами, здатні поглянути на себе і свої дії “збоку”. Такі люди здатні до толерантних і навіть теплих стосунків з іншими, до співчуття, до дружньої відвертості. Це, зокрема, проявляється в терпимості до відмінностей (в цінностях чи установках) між собою та іншими, дозволяє демонструвати повагу до останніх, до їх позиції і в той же час – загальнолюдську спільність. Це пов’язано із позитивним уявленням про себе, зокрема, в сенсі терпимого, не озлобленого ставлення як до явищ, що розчаровують чи дратують, так і до власних недоліків. Такі якості невіддільні від вміння вгамовувати власні емоційні стани (наприклад, почуття гніву чи вини), враховувати вплив власних почуттів, думок і дій на оточуючих. З тим, щоб власні психологічні реакції не справляли негативного впливу на останніх. Важливими якостями зрілої людини є реалістичні досвід, домагання, сприйняття речей такими, якими вони є, а не такими, якими хотілося б їх бачити, здатність до самопізнання й гумору. А відтак, це дає чітке уявлення про власні сильні і слабкі сторони, що називають “самооб’єктивністю”. Все це обумовлює цілісну життєву позицію особистості, надає значущості всьому, що вона робить.

Виходячи з цих концептуальних положень при проведенні емпіричного дослідження важливо враховувати і багатогранність фотографії. Йдеться про те, що у фотосправі як одній із форм візуального мистецтва на відміну від живопису, графіки чи скульптури використовуються певні, притаманні тільки їй, технічні засоби. Такий “технізований” спосіб закарбування реальності, з одного боку, розширює зображувальні можливості фотографії порівняно з іншими видами візуальних мистецтв, з іншого – ускладнює її використання, певною мірою обмежує спонтанність і творчу свободу.

І все ж фотографія створює додаткові можливості для творчого самовираження. Це пов’язано з можливістю тиражування знімків, використання багатоваріантності їх формату та кольоровості, творенням особливих візуальних ефектів, а з розвитком комп’ютерної техніки та цифрової фотографії – з трансформацією та коректуванням закарбованого [1].

Об’єктом даного дослідження є феномен сприйняття фотографії як притаманної для людини форми відображення світу, взаємозв’язку та взаємовпливу між ними.

Предметом дослідження виступає взаємозв'язок між особливостями сприйняття фотографії і ступенем самоактуалізації людини. Йдеться про вивчення закономірностей та конкретних проявів взаємодії людей, різних їх соціальних і вікових прошарків, в першу чергу, молоді, зокрема, студентської, з дійсністю через використання такого виду творчості, як фотографія, виявлення поєднання в цьому процесі взаємного зв'язку і обопільного впливу як свідомого, за допомогою розуму, сприйняття дійсності, так і емоційного її відображення в формі психічного пристрасного переживання життєвого сенсу явищ, ситуацій, обумовленого співвідношенням їх об'єктивних якостей і потреб суб'єкта. Це вимагає значної уваги до підсвідомих психічних явищ, які виникають під впливом фотографії і стимулюють ірраціональні аспекти людської життєдіяльності та творчі дії суб'єкта.

Мета дослідження передбачає виявлення особливостей взаємозв'язку між певними рисами процесу сприйняття фотографії та ступенем самоактуалізації людини.

Гіпотеза дослідження полягає у тому, що чим вищим є ступінь самоактуалізації людини, тим більш високого художнього рівня фотороботи вона здатна сприймати.

Задачі дослідження – емпіричне виявлення певних особливостей сприйняття фотографії групою студентської молоді за допомогою пропонування учасникам дихотомічних завдань з використанням певних фотозображень як стимульного матеріалу. Стимульним матеріалом виступають по дві різні фотографії кожного з основних жанрів фотографії. У кожній парі таких фотозображень представлена фотографія певного жанру, у якій робиться акцент на такі аспекти реальності, які пов'язані з потребами більш низького рівня, згідно з пірамідою потреб А. Маслоу [3], та фотографія того ж жанру, у якій немає чіткого акценту на речах, пов'язаних з потребами більш низького рівня. З кожної пари таких зображень кожному учаснику дослідження пропонується обрати одне, яке подобається більше.

Вимір ступеня самоактуалізації групи студентської молоді здійснювався з використанням опитувальника особистіних орієнтацій Шострома [7, с.509-511]. Цей опитувальник вимірює самоактуалізацію як багатовимірну величину. Він розроблявся на основі теорії самоактуалізації А. Маслоу[3], концепцій психологічного сприйняття часу та часової орієнтації суб'єкта Р.Мея [10], Ф.Перлза [4], К.Роджерса [6] та інших теоретиків екзистенційно-гуманістичного напрямку в психології. Конкретні питання цього опитувальника були відібрані з великого набору поведінкових та

ціннісних індикаторів, які відрізняють людину, котра самоактуалізується від такої, що знаходиться у невротичному стані. Для вияву цих індикаторів Шостром опитав практикуючих психологів, які працюють у руслі гуманістичного підходу у психотерапії, та узагальнив їх досвід. Роботу з аналізу та відбору суджень, які ввійшли у тест, він проводив на протязі кількох років.

В результаті цей опитувальник складається із 150 пунктів, які побудовані за принципом примусового вибору, та дозволяє зареєструвати два базові та десять додаткових параметрів самоактуалізації. Шкали, які виступали в ролі складових самоактуалізації, були також підібрані на основі опитування гуманістично спрямованих психотерапевтів та характеризують основні життєві сфери особистості, яка самоактуалізується.

Головними у повній версії опитувальника Шострома [7, с. 509-511; 7, с. 147] є:

1. Шкала компетентності у часі, яка включає в себе 17 пунктів. Високий бал за цією шкалою свідчить про здатність суб'єкта, по – перше, жити теперішнім, тобто переживати нинішній момент свого життя у всій його повноті, а не лише як фатальний наслідок минулого чи підготовку до майбутнього “справжнього життя”; по – друге, відчувати нерозривність минулого, теперішнього та майбутнього, тобто бачити все життя цілісним. Саме таке світовідчуття, психологічне сприйняття часу з боку суб'єкта свідчить про високий рівень самоактуалізації особистості. Низький бал за цією шкалою означає орієнтацію людини лише на один із відрізків часової шкали (минуле, теперішнє чи майбутнє) та/або дискретне сприйняття свого життєвого шляху. Теоретична основа для включення цієї шкали в опитувальник міститься в працях Перлза [4], Мея [10]. Ряд емпіричних досліджень також свідчить про безпосередність зв'язку орієнтації у часі із рівнем особистісного розвитку.

2. Шкала підтримки являє собою найбільшу із шкал тесту, складаючись із 91 пункту. Ця шкала спрямована на вимір ступеня незалежності цінностей та поведінки суб'єкта від впливів ззовні (зовнішньо-внутрішня підтримка). Концептуальною основою цієї шкали виступають ідеї про наявність у особистості схильності приписувати свої успіхи або невдачі переважно внутрішнім або зовнішнім факторам (т.зв. зовнішній та внутрішній локус-контроль). Схильність приписувати результати своєї діяльності переважно зовнішнім факторам називається зовнішнім локусом контролю, або екстернальністю. Схильність приписувати результати власної діяльності переважно внутрішнім факторам нази-

вається внутрішнім локусом-контролю, або інтернальністю. Внутрішніми факторами виступають тут особливості особистості індивіда: власні зусилля, власні позитивні та негативні якості, наявність чи відсутність необхідних знань, вмій та навичок тощо. Локус-контролю називають також локалізацією контролю вольового зусилля.

Отже, людина, яка отримує високий бал за цією шкалою є відносно незалежною у своїх вчинках, прагне керуватися у своєму житті власними цінностями, переконаннями, установками, принципами, що, однак, не означає ворожості до оточуючих та конфронтації з груповими нормами. Така людина є вільною у виборі, не схильна підкорятися зовнішнім впливам (особистість, яка спрямовується внутрішньо). Низький бал свідчить про високий ступінь залежності, конформізму, несамостійності суб'єкта (особистість, яка спрямовується ззовні). На відміну від базових шкал, які вимірюють глобальні характеристики самоактуалізації, додаткові шкали орієнтовані на реєстрацію окремих її аспектів.

3. Додаткові шкали повної версії методики Шострома.

– Шкала ціннісних орієнтацій, яка складається з 20 пунктів. Вона вимірює ступінь схильності людини розділяти цінності, що притаманні особистості, яка само актуалізується.

– Шкала гнучкості поведінки (24 пункти) діагностує ступінь гнучкості суб'єкта у реалізації власних цінностей на рівні поведінки, та взаємодії людини з оточуючими, її здатність швидко та адекватно реагувати на ситуацію, яка змінюється.

Ці дві шкали доповнюють одна одну, утворюючи блок цінностей. Перша шкала характеризує самі цінності, а друга особливості їх реалізації на поведінковому рівні.

– Шкала сенситивності (13 пунктів) до себе визначає, наскільки людина віддає собі звіт у своїх потребах та почуттях, ступінь її здатності їх відчувати та усвідомлювати.

– Шкала спонтанності (14 пунктів) вимірює здатність спонтанно та безпосередньо виражати свої почуття. Високий бал за цією шкалою не означає відсутності здатності до продуманих та цілеспрямованих дій, він лише свідчить про можливість й іншого, не прорахованого заздалегідь способу поведінки; про те, що людина як суб'єкт не боїться поводити себе природно та розкуто, демонструючи свої емоції оточуючим.

Шкали сенситивності до себе та спонтанності складають блок почуттів. Шкала сенситивності визначає те, наскільки людина усвідомлює власні почуття, а шкала спонтанності – якою мірою вони проявляються у поведінці.

– Шкала самоповаги (15 пунктів) діагностує здатність суб'єкта цінувати власні переваги, позитивні властивості характеру, поважати себе за них.

– Шкала самосприйняття (21 пункт) реєструє ступінь прийняття людиною себе такою, якою вона є, незалежно від оцінки власних переваг та недоліків. Шкали самоповаги та самосприйняття утворюють блок самосприйняття.

– Шкала уявлень про природу людини (10 пунктів). Високий бал за цією шкалою свідчить про схильність суб'єкта сприймати природу та людину в цілому як позитивну та не вважати дихотомії маскулінності – фемінінності, раціональності – емоційності і т.д. антагоністичними та непереборними.

– Шкала синергії (7 пунктів) визначає здатність людини до цілісного сприйняття світу та людей, до розуміння пов'язаності протилежностей, таких, наприклад, як гра та робота, тілесне та духовне тощо. Ці дві шкали дуже близькі за змістом та складають собою блок концепції людини.

– Шкала сприйняття агресії (16 пунктів). Високий показник за цією шкалою свідчить про здатність людини сприймати власну дратівливість, гнів та агресивність як природні прояви людської природи. Звісно, що тут не йде мова про виправдання своєї асоціальної поведінки.

– Шкала контактності (20 пунктів) характеризує здатність людини до швидкого встановлення глибоких та тісних, емоційно-насичених контактів з іншими людьми, до так званого суб'єкт-суб'єктного спілкування. Шкали прийняття агресії та контактності складають собою блок міжособистісної чутливості.

– Шкала пізнавальних потреб (11 пунктів) визначає ступінь вираженості у суб'єкта прагнення до надбання знань стосовно оточуючого світу.

– Шкала креативності (14 пунктів) характеризує вираженість творчої спрямованості особистості. Шкали пізнавальних потреб та креативності складають блок ставлення до пізнання.

Проте при проведенні емпіричного дослідження ми використували скорочену форму опитувальника Шострома, яка була розроблена Джоунс та Крендалл [9]. Зроблено це було оскільки повна версія опитувальника Шострома внаслідок великої кількості завдань при спробі провести дослідження виявилася занадто громіздкою для повноцінного заповнення більшістю з його учасників. Останні не витримували напруження від його заповнення після відповіді на декілька десятків завдань і на ті, що залишалися, відповідали вже формально, подекуди навіть їх не читаючи.

Скорочена форма опитувальника особистісної орієнтації Шострома, розроблена Джоунс та Крендалл складається з п'ятнадцяти завдань та спрямована на визначення загального рівня самоактуалізації, без диференціювання на шкали [9]. Кожне завдання являє собою твердження, яке учасник має оцінити за чотирибальною шкалою, обравши один з наступних варіантів відповіді:

1. Не згоден.
2. Не згоден частково.
3. Частково згоден.
4. Згоден.

При підрахуванні загального значення оцінка за 2, 5, 6, 8, 9, 11, 13, 14 буде інверсною, а саме : 1=4, 2=3, 3=2, 4=1

Перелік тверджень:

1. Я не стыжусь ни одной из своих эмоций.
2. Я чувствую, что должен делать то, чего ждут от меня другие.
3. Я верю, что, по существу, люди хорошие и им можно доверять.
4. Я могу сердиться на тех, кого люблю.
5. Всегда необходимо, чтобы другие одобряли то, что я делаю.
6. Я не принимаю свои слабости.
7. Мне могут нравиться люди, которых я могу не одобрять.
8. Я боюсь неудач.
9. Я стараюсь не анализировать и не упрощать сложные сферы.
10. Лучше быть самим собой, чем популярным.
11. В моей жизни нет того, чему бы я особо себя посвятил.
12. Я могу выразить мои чувства, даже если это приведет к нежелательным последствиям.
13. Я не обязан помогать другим.
14. Я устал от страхов и неадекватности.
15. Меня любят, потому что я люблю.

Шкала значень :

- 15-25 балів: низький ступінь самоактуалізації;
- 26-45 балів: середній ступінь самоактуалізації;
- 46-60 балів: високий ступінь самоактуалізації

Визначення особливостей взаємозв'язку між виявленими в процесі емпіричного дослідження особливостями сприйняття фотографії та рівнем самоактуалізації групи студентської молоді здійснювалась за допомогою відповідної **методики та процедури його проведення**. Зокрема, емпіричне виявлення здатності сприймати художні фотографії з боку групи студентської молоді здійснювалося за допомогою пропонування учасникам дихотомічних завдань певних фотозображень як стимульного матеріалу.

Стимульним матеріалом було обрано дві різні фотографії такого жанру фотографії, як портрет, на якому закарбовано зображення людини чи групи людей. Враховувалось, що портрет може відображати візуальні характеристики моделі, через які фотограф намагається передати її зовнішній світ, конкретний стан та/або власні переживання. Також через портрет фотограф може намагатися виявити у вигляді моделі типові риси епохи та соціального середовища. Портрети можуть мати як постановочний характер (модель знає, що її знімають і позує, а фотограф, у свою чергу, створює умови для цієї постановчої зйомки); так і непостановочний характер (фотограф закарбовує якусь певну миттєвість у житті людини чи групи людей, основним завданням яких на час зйомки не є позування для створення фотознімку).

Саме цей жанр і був обраний для проведення дослідження як стимульний матеріал, оскільки на ньому зображена людина у певному стані та в оточенні певних предметів, які належать до предметів різних рівнів ієрархії потреб згідно з пірамідою потреб Маслоу [3]. На одній з двох запропонованих фоторобіт була зображена людина, оточена предметами, які відповідають першим трьома ступеням ієрархії потреб Маслоу. А саме: така людина, яка має фізично здоровий та гарний вигляд, оточена та взаємодіє з такими предметами, які підкреслюють її високий матеріальний статок (дорога машина, розкішний будинок, підкреслено дизайнерський дорогий одяг, шаблонно-модні зачіска та макіяж, коштовні меблі в інтер'єрі, підкреслено дорогі прикраси). На іншому фото зображена людина, яка має задумливий та непростий вираз обличчя. Вона не оточена та не взаємодіє із підкреслено матеріально дорогими речами, акцент на цій фотографії зроблено на її настрої, певному художньому образі в цілому. З кожної пари таких зображень учаснику дослідження пропонувалося обрати одне, яке подобається більше та коротко описати, чому ним було обране саме це зображення.

Оскільки у скороченому Джоунс та Крендал варіанті методики Шострома на вимір ступеня самоактуалізації особистості максимальний бал, який можна було набрати, дорівнював 60, то за вибір фотозображення, пов'язаного із потребами більш високого рівня, начислювалося 30 балів, тобто максимальний бал за методикою з вибору одного з двох фотозображень також дорівнював 60. Таку структуру оцінки вибору у балах за цією методикою було обрано для можливості подальшої математичної обробки (в тому числі і спільної) отриманих за цими двома методиками результатів.

Визначення ступеня самоактуалізації групи студентської молоді здійснювалось саме з використанням скороченої Джоунс та

Крендалл версії [9] опитувальника особистіних орієнтацій Шострома [7].

Враховувалось, що конкретні питання цього опитувальника були відібрані з великого набору поведінкових та ціннісних індикаторів, які відрізняють людину, що самоактуалізується від такої, котра знаходиться у невротичному стані. Для вияву цих індикаторів Шостром опитав практикуючих психологів, які працюють у руслі гуманістичного підходу у психотерапії та узагальнив їх досвід. Роботу з аналізу та відбору суджень, які ввійшли у тест, він проводив на протязі кількох років.

У результаті цей опитувальник складається із 150 пунктів які побудовані за принципом примусового вибору, та дозволяє зареєструвати два базові та десять додаткових параметрів само актуалізації. Самі шкали, що виступали в ролі складових самоактуалізації, були також підібрані на основі опитування гуманістично спрямованих психотерапевтів та характеризують основні життєві сфери особистості, яка самоактуалізується.

Отже, людина, яка отримує високий бал за цією шкалою є відносно незалежною у своїх вчинках, прагне керуватися у своєму житті власними цінностями, переконаннями, установками, принципами, що, однак, не означає ворожості до оточуючих та конфронтації з груповими нормами. Така людина є вільною у виборі, не схильна підкорятися зовнішнім впливам (особистість, яка спрямовується внутрішньо).

Низький бал свідчить про високий ступінь залежності, конформізму, несамостійності суб'єкта (особистість, яка спрямовується ззовні). На відміну від базових шкал, які вимірюють глобальні характеристики самоактуалізації, додаткові шкали орієнтовані на реєстрацію окремих її аспектів.

У дослідженні брала участь група студентів Київського університету технології та дизайну віком від 18 до 24 років, з яких 57 дівчат та 34 юнаки. Цій групі студентів було запропоновано використати вищенаведені дві методики. Після проведення дослідження на основі отриманих даних була сформована таблиця з отриманими результатами, які потім зазнали математичного аналізу у програмі СПСС. Узгодженність завдань методики між собою було вираховано за допомогою коефіцієнту Альфа-Кронбаха, який дорівнює 0,56. Було обчислено дискримінативність кожного завдання з загальним балом за тестом (за коефіцієнтом Пірсона), яка для першого завдання становила 0,71 та 0,62 для другого.

З усіх ситуацій сприйняття в процесі безпосереднього спілкування (консонанс, проекція, змішана проекція, атрибуція,

адекватне сприйняття, змішане адекватне сприйняття тощо) в даній роботі досліджувалась тільки змішана проекція. Проекція означає перенос власних якостей глядача на закарбовану на фотографії особу, яких в дійсності остання позбавлена. Змішана проекція виражає сукупність співпадаючих рис глядача і його оцінок зображеної на фотографії людини.

Ступінь змішаної проекції визначалась шляхом кореляційного аналізу оцінюваних зображень і якостей оцінюючих особистостей. Отримані результати показали залежність величини змішаної проекції від віку і статі випробовуваних. Максимальна величина змішаної проекції оцінок чоловіками як чоловічих, так і жіночих фотопортретів становила 68,75%. Такі ж показники оцінки фотозображень жінками становили відповідно 18,75% і 25%. Такий рівень сприйняття, зокрема, показав, що жінки в силу свого віку і статі значно меншою мірою проєктують свої індивідуальні риси на особистісні якості оцінюваного.

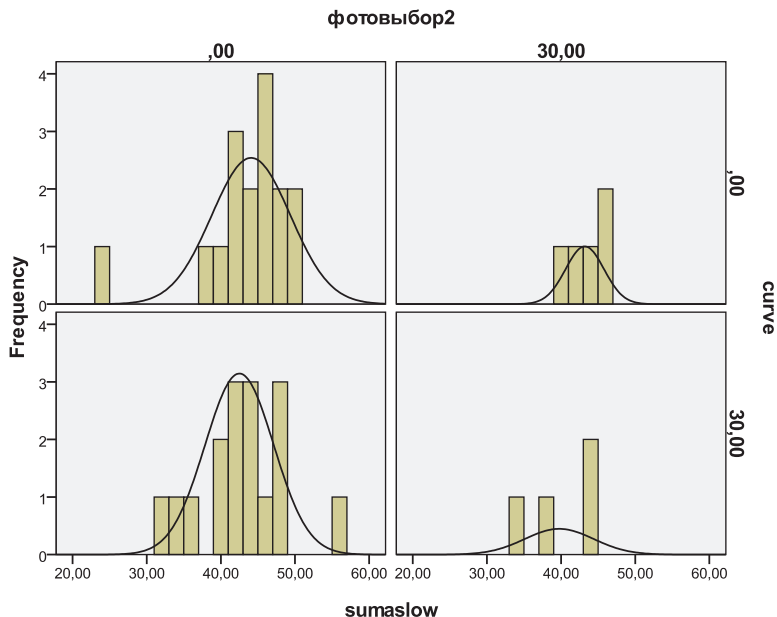
Далі у дослідженні аналізувались величини змішаної проекції з врахуванням особистісних особливостей випробовуваних. Виявилось, що ступінь проекції своїх особистісних якостей на іншу людину, її фотозображення залежить від рівня самооцінки суб'єкта, який оцінює. У залучених до дослідження студентів (віком до 20 років) низька самооцінка обумовлює вищий рівень проекції. У людей більш старшого віку низька самооцінка, як і завищена, призводять до зростання рівня проекції. На фоні середньої (адекватної) самооцінки спостерігається низький рівень проекції.

Це свідчило про наявність позитивної кореляції між рівнем самоактуалізації особистості та її схильністю до сприйняття нею художньої фотографії, що підтверджувало висунуту нами гіпотезу.

Графічний розподіл отриманих результатів у вигляді гістограми мав вигляд кривої нормального розподілу, що є важливим підтвердженням наявності вимірюваного конструкта та валідності методики.

Для факторного аналізу особливостей сприйняття фотографії нами використовався метод головних компонент, при цьому задавався граничний коефіцієнт 0,3 для виводу значних навантажень. Як метод обертання використовався метод Еквмакс. Обидва завдання, використані у методиці за результатами факторного аналізу, можна віднести до одного фактора, що свідчить на користь конструктної валідності методики.

Валідність за змістом забезпечена розробкою завдань відповідно до вимірюваного конструкта. Відповідно, завдання на визначення певних особливостей сприйняття фоторафії, наведені у методиці вже відповідають змістовній валідності.

При обробці результатів, отриманих за обома цими методиками, ми використали метод парної кореляції між кінцевими результатами, отриманими за цими двома методиками, з використанням коефіцієнта кореляції Пірсона, який дорівнює 0,4. Це можна розглядати як наявність позитивної кореляції між рівнем самоактуалізації особистості та схильністю до сприйняття нею художньої фотографії. А відтак, висунуту нами гіпотезу можна вважати підтверженою.

Висновки. Отже, проведене емпіричне дослідження свідчить про дієвість обраних методологічного підходу та методики вивчення психологічних особливостей сприйняття фотографії та їх взаємозв'язку із ступенем самоактуалізації людини.

Одержані результати виявили наявність гендерних та вікових відмінностей у сприйнятті особистих якостей закарбованих на фотографії людей. Ці особливості особливо проявляються у студентської молоді і нівелюються у середовищі людей старшого віку. При цьому молоді жінки і дівчата раніше ніж їх однолітчи-чоловіки позбавляються схильності проектувати власні риси на людей, зображених на фотографії, що споглядаються. У чоловіків така здатність з'являється у більш зрілому віці. Адекватна самооцінка осіб різного віку сприяє зниженню рівня змішаної проєкції.

Це обумовлено тим, що кожна особистість – мисляча та емоційна істота, яка певним чином сприймає дійсність, в тому числі закарбовану на фотографіях, відповідно визначає, переживає, вирішує, вільно обирає об'єкт сприймання і здійснює останнє. Сприйняття людини залежить і від того, що вона не буває статичною, завжди перебуває в русі, в процесі становлення і розвитку. Звідси впливає значення суб'єктивного досвіду для процесу сприйняття, в тому числі і фото зображень, як важливого феномена у вивченні і розумінні особистості та міжособистісних взаємин.

Список використаних джерел

1. Копытин А.И. Тренинг по фототерапии / А.И.Копытин. – СПб, 2003. – 200 с.
2. Любимов В.В. Психология восприятия: учебник / В.В.Любимов. – М., 2007. – 472 с.
3. Маслоу А.Г. Мотивация и личность / А.Г.Маслоу. – СПб, 1999. – 499 с.
4. Перлз Ф. Опыты психологии самосознания / Ф.Перлз. – М., 1999. – 240 с.
5. Психологические тесты/Под ред. А.А.Карелина: в 2-х томах. – М., 2003. – Т.1. – 312 с.
6. Роджерс К.Р. Взгляд на психотерапию. Становление человека / К.Р.Роджерс. – М., 1994. – 480 с.
7. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности / Л.Хьелл, Д.Зиглер. – СПб, 2007. – 607 с.
8. Шмелев А.Г. Психодиагностика личностных черт / А.Г.Шмелев. – СПб, 2002. – 473 с.
8. Jons A., Crandall R. Validation of a short index of self-actualization. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 1986, 12, p.63-73.
9. May R. *Freedom and destine*. – New York, 1981. – 205 p.

The article is devoted series conceptions, object, organization and methodic of empiric research psychological especials looking at photo. Making analysis of results and draw a correspondal conclusions. Outline investigation perception of individual-psychological particularly person on a photo his face depending from personality quality particularly in making and perception of a photo, theirs sexes, age. It was testified that perception personality person by a photo depends hour from individual-psychological characteristics and also from particularly of person who is percept. This support importance of experience as a phenomena study of person and relation between peoples.

Key words: psychological especial, conceptions, object, organization, methodic, empiric research, looking, photo, person, scale, pyramid, necessity.

Отримано: 11.03.2011